

Oikeustoimittajat ry

c/o Jarkko Sipilä

MTV3 uutiset

00033 MTV3

EDUSKUNNAN OIKEUSASIAMIEHELLE

Oikeustoimittajat ry pyytää eduskunnan oikeusasiamiestä selvittämään, menettelikö korkein oikeus laillisesti kieltäessään kuvaamisen oikeudenkäynnin aulatilassa.

Tapahtumatiedot

KKO pui istunnossaan 7. syyskuuta 2010 ns. nännilääkärin juttua. KKO oli tiedottanut suullisesta käsittelystä 1. syyskuuta. Tiedotteessa todettiin: ” Puheenjohtajan määräyksestä valokuvaaminen oikeussalissa ja odotushuoneessa on kielletty. Kysymys käsittelyn julkisuudesta muilta osin ratkaistaan istunnossa.”

Toimittajat Jarkko Sipilä ja Susanna Reinboth pyysivät tarkempaa selvitystä KKO:n tiedottaja Pia Siveltä kyseisen kiellon perusteista.

Sive vastasi 3. syyskuuta:

”Keskustelin pj:n kanssa valokuvaamisen kiellon perusteista. Tarkoitushan ei ole missään nimessä toimittajien työn vaikeuttaminen, vaan kohtalaisen epämiellyttävän epäillyn rikoksen kohteeksi joutuneen nuoren naisen yksityisyyden suojeleminen. Tässä pj:ltä perustelut:

Kielto perustuu lain oikeudenkäynnin julkisuudesta 21 §:ään. Säännöksestä ilmenee, että valokuvaamiseen ym. tallentamiseen ei voida myöntää lupaa, jos esimerkiksi siitä aiheutuu merkittävää haittaa asianosaisen tai muun kuultavan yksityisyyden suojalle tai hänen turvallisuudelleen. Laki koskee paitsi istuntoa myös sitä edeltävää tilannetta. Huonetiloja lainkohdassa ei ole eritelty. Käsillä olevassa tapauksessa velvoite yksityisyyden suojaamiseen menettäisi merkityksensä, jos kuvaaminen sallittaisiin tiloissa, joissa asianosaiset valmistautuvat oikeudenkäyntiin.”

Sipilä ja Reinboth huomauttivat sähköpostitse edelleen, että päätös on virheellinen. Reinboth kirjoitti Sivelille 3. syyskuuta:

”Puheenjohtajan tulkinta lain säännöksestä on mielestäni kyllä selvästi virheellinen. Säännös koskee jo otsikkonsakin mukaisesti suullisen käsittelyn taltiointia, eikä se siis anna puheenjohtajalle mitään valtuuksia julistaa kuvauskieltoja salin ulkopuolelle.

Eikö olennaista ole se, että yksikään media ei asianomistajan naamaa aio julkisuudessa näyttää, oli salin ulkopuolella kuvauskielto tai ei. Naiselta saatetaan käydä kysymässä, haluaako hän antaa haastattelun, mutta muuten häntä ei todellakaan kuvata. Vai koska viimeksi olette nähneet mediassa vaikkapa raiskauksen uhrin kuvan?

Jos KKO haluaa huolehtia naisen yksityisyydestä erityisen tarkkaan, hänet voitaisiin varmaan ohjata jonnekin sivuhuoneeseen odottamaan ja sieltä saatella saliin, kun juttu huudetaan sisään. Näin on toimittu esimerkiksi Helsingin kärjäoikeudessa useissa tapauksissa.”

Sipilä kirjoitti 3. syyskuuta:

”Tiedotusvälineen suorittama kuvaaminen kuuluu perustuslaissa taatun sananvapauden piiriin. Sananvapauden käytön ja siten myös kuvaamisen rajoitusten on perustuttava lakiin. Oikeustalon aula on julkinen paikka, jolla kuvaamista ei voi rajoittaa. Perustuslaki nimenomaan kieltää ennakkosensuurin, josta tässä on kyse.

Oikeusasiamies on v 2005 antamassaan päätöksessä puinut tätä. [linkki päätökseen]

Kyse on median näkökulmasta aidosti isosta periaatteellisesta asiasta.”

Vastauksessaan 6. syyskuuta Sive ehdotti kantelemista jommallekummalle laillisuusvalvojista.

Istunnossa 7.9. MTV3:n uutiskuvaajaa kiellettiin kuvaamasta KKO:n koko kolmannessa kerroksessa, jonka salissa juttua puitiin. KKO:n portaikossa kuvatulla videolla kamera menee portaita ylöspäin ja vahtimestari sanoo ovella: ”Tästä ei saa kuvata enää. Tänne ei saa kuvata”.

Oikeudenkäynnissä jaettiin lyhyt sähköpostiviestin kopio, jolla kuvauskieltoa perusteltiin. Tämä on kantelun liitteenä. Se on jossain määrin epäselvä, kun keskeinen kohta jää ikään kuin kesken. Perusteluissa todetaan: ”Lain tarkoituksen toteutuminen edellyttää Laki koskee paitsi istuntoa myös sitä edeltävää tilannetta.”

Kirjoitusasusta jää epäselväksi, puuttuuko virkkeestä että -sana kahden lauseen välistä vai onko kirjoittajan ajatus jäänyt kesken lain tarkoituksen toteutumisen suhteen.

Selvityspyyntö:

Oikeustoimittajat ry pyytää oikeusasiamiestä selvittämään,

- 1) perustuiko aulaan ulottuva kuvauskielto lakiin ja
- 2) menettelikö jutun puheenjohtaja Mikko Tulokas lainvastaisesti kieltäessään kuvaamisen, kun hän tuli tietoiseksi sen mahdollisesta lainvastaisuudesta.

Perustelut:

a) Sananvapaus

Perustuslain 12 §:n 1 momentin mukaan jokaisella on sananvapaus. Sananvapauteen sisältyy oikeus ilmaista, julkistaa ja vastaanottaa tietoja, mielipiteitä ja muita viestejä kenenkään ennakolta estämättä.

Sananvapauden käyttämisestä joukkoviestinnässä annetun lain (460/2003) 1 §:n 2 momentin mukaan tätä lakia sovellettaessa ei viestintään saa puuttua enempää kuin on välttämätöntä ottaen huomioon sananvapauden merkitys kansanvaltaisessa oikeusvaltiossa. Tiedotusvälineen suorittama kuvaaminen kuuluu perustuslaissa taatun sananvapauden piiriin.

Oikeustoimittajat ry toteaa, että sananvapauden käytön ja siten myös kuvaamisen rajoitusten on perustuttava lakiin.

b) Julkisen paikan käsite

Oikeusasiamies on puinut julkisen paikan käsitettä 14.6.2005 antamassaan päätöksessä 405/4/03. Kantelu koski eräiden tahojen julkisilla paikoilla vaatimia kuvauslupia.

Päätöksessä todetaan:

Kuvaamiseen liittyvä sananvapauden ja yksityisyyden suojan välinen rajanveto on tehty salakatselua koskevassa rikoslain 24 luvun 6 §:ssä.

Tältä osin pitää siis tarkastella sitä, määritetäänkö oikeustalo ns. julkiseksi paikaksi sitä osin kun kyse on yleisölle vapaista tiloista oikeussaleja lukuun ottamatta.

Pykälän 1 momentin 1 kohdassa suojataan kotirauhan piirissä ja käymälässä, pukeutumistilassa tai muussa vastaavassa paikassa oleskelevaa henkilöä. Pykälää sovelletaan 2 kohdan mukaan 3 §:ssä tarkoitettuihin julkisrauhan piirissä oleviin huoneistoihin ja rakennuksiin ja rakennusten aidattuihin piha-alueisiin. Näitä olisivat virastot, liikehuoneistot, tuotantolaitokset, toimistot, kokoustilat ja muut vastaavat paikat. Lisäksi edellytettäisiin, että kyseiset paikat ovat (1) yleisöltä suljettuja ja (2) kuvaaminen tapahtuu yksityisyyttä loukaten. Suoja ei siten ulotu yleisille paikoille, kuten kaduille ja toreille, eikä myöskään kauppoihin, pankkeihin ja muihin paikkoihin, joihin yleisöllä on pääsy.

Yleisöltä suljetulla paikalla tarkoitetaan paikkaa, johon yleisöllä ei ole pääsyä. Tarkoituksena on ensinnäkin suojata yksityisyyttä tilanteissa ja paikoissa, joissa oleskelua ihmiset pitävät yksityiselämänsä kuuluvana tai eri syistä arkaluonteisena. Tällaisina on mainittu yleisöltä suljetut kokoukset ja oleskelu sairaalassa tai muussa hoitolaitoksessa. Toiseksi tarkoituksena on suojata muun muassa virastoissa ja toimistoissa työskentelevien rauhaa ja yksityisyyttä sellaisissa paikoissa, joihin yleisöllä ei ole pääsyä. Yleensä virastot ja toimistot olisivat tällaisia paikkoja, lukuun ottamatta yleisöä varten erityisesti järjestettyjä palvelupisteitä.

Tältä osin johtopäätös on sekä lain että yllä siteeratun perusteella selkeä. Oikeustalon aula ja odotustilat ovat paikkoja, jonne yleisöllä on vapaa pääsy. Myös itse oikeussaliin voi juttua tulla seuraamaan kuka tahansa, mutta siellä kuvaamisesta on säädetty erikseen.

c) Laki oikeudenkäynnin julkisuudesta yleisissä tuomioistuimissa (370/2007)

Oikeustoimittajat ry:n näkemyksen mukaan oikeudenkäynnin puheenjohtaja voi rajoittaa vain kuvaamista salissa. Tähän viittaa 21§ otsikointikin: ”Suullisen käsittelyn taltiointi”. Rajoitukset voivat koskea siis sitä, mitä suullisessa käsittelyssä itse oikeussalissa tapahtuu.

Tämä kantelu ei siis koske kuvauskieltoa itse salissa, vaan nimenomaan oikeustalon aulatiloja.

KKO:n käsitys kuvaamisen kieltämisen laajuudesta selviää oikeudenkäynnissä jaetusta sähköpostikopiosta. Sen mukaan ”Laki koskee paitsi istuntoa myös sitä edeltävää tilannetta”.

Oikeustoimittajat ry käsityksen mukaan tällaiselle laajentavalle tulkinnalle ei löydy katetta.

Vanhassa oikeudenkäynnin julkisuuslaissa (kumottu 1.10.2007) todettiin, että valokuvaaminen, nauhoittaminen sekä kuvan ja äänen muu tallentaminen ja siirtäminen teknisin menetelmin on istuntohuoneessa sallittu puheenjohtajan luvalla.

Uudessa laissa todetaan:

Muu kuin tuomioistuin saa julkisessa suullisessa käsittelyssä valokuvata, nauhoittaa ja muulla tavoin tallentaa sekä siirtää teknisin menetelmin kuvaa ja ääntä vain puheenjohtajan luvalla ja hänen antamiensa ohjeiden mukaisesti.

Uudessa laissa istuntohuone on korvattu sanoilla julkisessa suullisessa käsittelyssä. Itse sisältöä ei ole ollut kuitenkaan tarkoitus muuttaa, koska hallituksen esityksen perusteluissa todetaan:

”Esityksen mukaan puheenjohtaja voisi myöntää luvan julkisen käsittelyn taltioimiseen sanotuilla tavoilla oikeussalissa ennen asian käsittelyn alkua ja tuomioistuimen ratkaisua julistettaessa, jollei se vaarantaisi asianosaisen tai muun kuultavan yksityisyyttä tai turvallisuutta eikä luvan epäämiseen olisi muuta tähän

verrattavaa painavaa syytä.”

Lakivaliokunta ei tämän kohdan perusteluista muuttanut. Oikeustoimittajat ry oli mukana uuden oikeudenkäyntien julkisuuslain valmistelussa, eikä siinä yhteydessä tällainen laajentava tulkinta ollut esillä.

Johtopäätös on selkeä. Sekä vanhassa että uudessa tarkoitetaan sitä, että kuvauskielto voi koskea nimenomaan käsittelyä istuntosalissa ja joissain tapauksissa mahdollisesti myös oikeustalon ulkopuolella tehtävää katselmusta.

Puheenjohtajan lupaa ei siis lain mukaan tarvita oikeustalon aulassa kuvaamiseen. Käytännössä tilanne olisi mahdoton esimerkiksi Helsingin käräjäoikeudessa, jossa saattaa olla kymmeniä oikeudenkäyntejä menossa yhtä aikaa.

Lain ja sen perustelujen mukaan on täysin selvää, että kyse on oikeussaliin – ei julkiseen oikeustaloon – sidotusta kuvaamisen sallimisesta tai kieltämisestä. Lisäksi KKO:n antama kielto koski kuvaamista sekä ennen istuntoa, sen tauolla että sen jälkeen.

Vaikka hallituksen esityksen perusteella nimenomaan todetaan, että kyse on istuntosalia koskevista rajoituksista, Tulokas on tulkinnut kuvauskieltoa laajentavasti koskemaan aulaa. Tarkoitus, tässä tapauksessa yksityisyyden suojaaminen, ei voi pyhittää laittomia keinoja.

Oikeudenkäynnin julkisuuslaissa yksityiselämän suojaksi on säädetty käsittelystä suljetuin ovin ja mahdollisuudesta rajoittaa kuvaamista oikeussalissa. Nämä ovat tehokkaita keinoja, mutta niiden ulkopuolelle oikeuden puheenjohtajan valta ei ulotu. Puheenjohtaja ei voi määräyksellään kieltää tiedotusvälineitä selostamasta oikeusjuttuja, kieltää kuvaamista julkisella paikalla tai estää tiedotusvälineiden ottamien kuvien julkaisemista.

Perustuslaki kieltää ennakkosensuurin laissa erikseen säädettyjä poikkeuksia lukuun ottamatta. Viranomaiset eivät voi ennakolta rajoittaa tiedotusvälineiden uutistoimintaa. Jos tiedotusväline julkaisutoiminnassaan syyllistyy rikokseen, asia selvitetään jälkikäteen.

d) Muita asiaan vaikuttavia seikkoja

Oikeustoimittajat ry huomauttaa vielä, että Siven ja toimittajien sähköpostikirjeenvaihdossa on todettu vaihtoehtoinen tapa asian hoitamiseen (asianomistajan tuonti saliin takakautta) ja että ilmeistä on, ettei uhria tulla kuvaamaan.

Tapauksesta voidaan todeta myös, että siinä voidaan rikoslain asteikolla katsottuna suhteellisen lievää seksuaalirikosta, seksuaalista hyväksikäyttöä, mikä saattaa KKO:n järeät toimet vielä oudompaan valoon.

Täysin vailla merkitystä ei ole sekään, että KKO on omassa tiedotteessaan julkaissut asianomistajan nimen, ja nopealla googlaamisella päätyy asianomistajan Facebook-sivuille, jossa hän on julkaissut oman kuvansa.

Oikeustoimittajat korostaa vielä, että tiedotusvälineet eivät ole missään vaiheessa julkaisseet uhrin nimeä tai kuvaa, vaikka se olisi tietysti moneen otteeseen ollut mahdollista. Nämä ratkaisut on tehty tiedotusvälineissä itsenäisesti journalistin ohjeiden perusteella. Ylipäätään on äärimmäisen poikkeuksellista, että uhrin nimi seksuaalirikoksessa julkaistaisiin vastoin hänen omaa tahtoaan.

Näiltä osin voidaan kyseenalaistaa sekin, että kuvaaminen ylipäätään aiheuttaa merkittävää haittaa asianosaisen yksityisyyden suojalle.

KKO:n määräämä kuvauskielto on periaatteellisesti erittäin merkittävä. Kyse on laajentavasta laintulkinnasta, ei niinkään siitä, että kuvauskielto olisi tosiasiallisesti estänyt uhrin kuvaamisen ja hänen kuvansa julkaisemisen. Kyse on siitä, voidaanko oikeuden etukäteen tekemällä päätöksellä rajoittaa sananvapautta eli tässä tapauksessa kuvaamista julkisella paikalla.

Itse istunnossa asianomistajaa kuultiin suljetuin ovin, vaikka käräjä- ja hovioikeuden käsittelyt ovat olleet julkisia ja niiden päätöksissä asianomistajan kertomusta on siteerattu varsin laajasti. Tämä kantelu ei kohdistu tähän salaamiseen, mutta osaltaan sekin kuvaa KKO:n asennetta, jossa uhriin on otettu selkeästi ylisuojeleva asenne. Tämä asenne on puolestaan johtanut lain väärään tulkintaan.

KKO:n asenne näkyy myös sähköpostikirjeenvaihdossa, jossa Oikeustoimittajat selkeästi kyseenalaisti päätöksen lainmukaisuuden. Asian perusteellisen selvittämisen sijasta KKO suositteli kantelemaan laillisuusvalvontaviranomaisille.

Yhteenveto

Oikeustoimittajat ry:n käsityksen mukaan jutun puheenjohtaja Mikko Tulokas on toiminut asiassa ilmeisen lainvastaisesti. Erityisen moitittavaksi ratkaisun tekevät yhdistyksen käsityksen mukaan seuraavat seikat:

- Kuvauskieltopäätöksessä on tulkittu lakia väärin. Selkeästi määriteltyä lakia on tulkittu laajentavasti.
- Kyse on perustuslain kieltämästä ennakkosensuurista, sillä kuvaamista on rajoitettu julkisella paikalla. Siten laajennetulla tulkinnalla on loukattu perustuslain suojaamaa sananvapautta.
- Päätöksen on tehnyt KKO:n istunnon puheenjohtaja. Erityisesti KKO:n voisi olettaa ennakkopäätöstuomioistuimena tulkitsevan lakia huolellisesti.
- Mahdollisesta lainvastaisuudesta on huomautettu etukäteen, joten puheenjohtajalla olisi ollut vielä mahdollisuus tutustua oikeudenkäynnin julkisuudesta annetun lain hallituksen esityksen perusteluihin.

Helsingissä 14. syyskuuta 2010

Jarkko Sipilä
puheenjohtaja
Oikeustoimittajat ry

Susanna Reinboth
varapuheenjohtaja
Oikeustoimittajat ry

LIITTEET:

- sähköpostikeskustelut ennen oikeudenkäyntiä
- KKO:n jakama tiedote 7.9. istunnossa

